

MASTEROPPGAVE

Emnekode: MKI210

Navn: Christina Richstad Rostad

Friluftsliv i uteskole på 2. trinn i grunnskolen –
en undersøkelse av praksis og utviklingen i et
lærerteam i lys av begrepene egenverdi og
nytteverdi ved friluftsliv

Dato: 15.05.2020

Totalt antall sider: 47

Forord

Arbeidet med denne mastergradsoppgaven har vært en lang, lærerik og tidkrevende prosess. Det har vært både spennende og utfordrende. Spennende fordi det ga meg mulighet til å fordype meg i et tema jeg virkelig interesserer meg for, og som har gitt meg ny kunnskap jeg kan ta med meg inn i arbeidshverdagen min. Det har også vært utfordrende da det har krevd en stor innsats av praktisk arbeid både i innsamlingen av data og i selve skriveprosessen. I den forbindelse vil jeg takke flere for å ha gitt meg god støtte og hjelp underveis. Jeg vil starte med å rette en stor takk til min veileder Idar Kristian Lyngstad for sitt engasjement, veiledende tilbakemeldinger og for å holde meg på stø kurs. Jeg vil også takke informantene som har tatt seg tid til å være med i studien min, og for at de har gitt meg et verdifullt datamateriale. Takk til min gode venninne Synnøve for faglige og mindre faglige samtaler underveis i denne perioden, det hadde vært vanskelig foruten. Anny Sofie har også vært en god støttespiller underveis med sine motiverende ord, faglige samtaler og nødvendige språkvasker. Et masterstudium ved siden av jobb har vært krevende, men svært lærerikt og interessant. Jeg vil derfor til slutt takke min tålmodige familie som har støttet meg underveis i denne perioden. Uten deres omtanke og mange gode og motiverende middagssamtaler hadde det vært vanskelig å fullføre studien.

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven har vært å belyse hvordan friluftsliv blir brukt i uteskoleundervisning på 2. trinn ved en utvalgt skole i Norge. Jeg har også sett på hva et fokus på friluftsliv som egenverdi og nytteverdi i et lærerteam gjør med undervisningen over tid. Her har jeg observert 12 uteskoledager og deltatt i gjennomføring av uteskoleundervisning i en periode på ca. 3 måneder. I løpet av perioden har jeg gjennomført 3 intervju i fokusgruppe med lærerteamet jeg har fått følge. Her har formålet vært å evaluere uteskoleundervisningen gjennom å drøfte, reflektere og samtale om ulike tema og spørsmål knyttet til friluftsliv som egenverdi og nytteverdi. Gjennom analyse av innsamlet datamateriale blir det vist at friluftsliv i uteskoleundervisning på 2. trinn har blitt brukt i en kombinasjon hvor både friluftslivets egenverdi og friluftslivets nytteverdi har kommet til uttrykk. Studien viser også at et fokus på friluftsliv som egenverdi og nytteverdi i et lærerteam påvirket uteskoleundervisningen over tid. Fokuset har ført til at lærerne i større grad tenker over hvilke mål de kan nå på tvers av fag i uteskoleundervisningen. De har også blitt mer bevisste på at man ikke bare skal bruke naturen som et uteklasserom, men at man i større grad kan bruke naturens egne ressurser i undervisningen. De har også utviklet større bevissthet på å involvere elevene i ulike prosesser i større grad opp imot friluftslivsmål, og for at de skal kunne tilegne seg friluftslivskunnskap de kan bruke senere i livet.

Summary

The aim of the master thesis has been to research how the Norwegian concept «friluftsliv» is being used in 2nd-grade in outdoor school at a particular elementary school in Norway. Also, I have examined what a focus on friluftsliv does with the teachers and the outdoor schooling over time. I observed 12 days of outdoors schooling with a view on friluftsliv activities as valuable in themselves as well as a utility value, and participated in the execution of outdoors schooling in a period of approximately three months. During this period, I conducted three focus group interviews with the team of teachers of whom I observed. The aim of the interviews in focus groups was to evaluate the outdoors education using discussion, reflection and conversation regarding different subjects as well as questions regarding friluftsliv as an intrinsic and utility value. The analysis of the data reveals that friluftsliv has been used as an arrangement where both the intrinsic and utility value has been prominent in the outdoor school. Furthermore, the present study illustrates that a focus on the outdoors as intrinsic and utility value within a team of teachers has affected their views on the outdoor school over time. The emphasis on the concept of friluftsliv has, thus, led to a change in the teachers thinking as they increased their reflection regarding aims and objectives within the outdoor education, as well as an interdisciplinary of the different subjects. Moreover, the teachers express that they have become more aware of the resources which are found in nature, and how to implement them in education. Also, the teachers have developed a more complex awareness regarding the involvement of the pupils in different processes regarding the outdoor school, for the students to best acquire knowledge which can be used later in life.

Title: *An analysis of practice and development among a team of teachers, focusing on the intrinsic value, as well as the general usefulness of friluftsliv during outdoor school in the 2nd grade of elementary school*

Innholdsfortegnelse

Forord.....	i
Sammendrag.....	ii
Summary	iii
Innholdsfortegnelse	iv
1.0 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Problemstilling	3
2.0 Tidligere forskning og teoretisk grunnlag for studien.....	3
2.1 Friluftsliv i læreplanen i skolen.....	5
2.2 Uteskole.....	6
2.3 Utvikling i profesjonsfellesskapet.....	7
3.0 Metoder	9
3.1 Kombinasjon av metoder	9
3.2 Deltagende observasjon på 12 uteskoledager.....	10
3.3 Tre fokusgruppeintervjuer	12
3.3.1 Utforming av intervjuguide	13
3.3.2 Gjennomføring av intervju	14
3.4 Dataanalyse	15
3.4.1 Transkribering og feltnotater	15
3.4.2 Analyse av innholdet i observasjonene og intervjuene i fokusgruppene	15
3.5 Informert samtykke, personvern og anonymitet	16
3.6 Slutninger og overførbarhet	17
4.0 Resultater og drøfting.....	18
4.1 Periode 1.....	18
4.2 Periode 2.....	19
4.3 Periode 3.....	20
4.4 Tolkning av datamaterialet med tanke på problemstilling 1 – om hvordan friluftsliv blir brukt i uteskoleundervisning i en skoleklasse på 2. trinn.....	21
4.5 Tolkning med tanke på problemstilling 2 – om hva et fokus i lærerteamet på friluftsliv som aktivitet med egenverdi eller nytteverdi gjør med undervisningen over tre måneder ..	22
5.0 Konklusjon	24
Litteraturliste	25
Vedlegg	28
Vedlegg 1:	29
Vedlegg 2:	33
Vedlegg 3	37
Vedlegg 4	40

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Lite slår følelsen av solen som kysser kinnene dine en varm sommerdag i fjellet. Du kan høre fuglene rundt deg kvitre og du kan kjenne lukten av skog fylle lungene dine. Så friskt, så herlig. Ei heller den varme følelsen du får etter å ha laget det perfekte bålet en sprettkald vinterdag. Det traskes mange kilometer inn i fjellheimen, eller kanskje bare noen meter ut i nærmiljøet. Været varierer. Det er nesten slik at man opplever alle årstider på en og samme tid. Solen skinner, og du kjenner den varme i nakken. Det blir overskyet og regnet høljer ned. Det blir kaldere, og noen snøfiller melder sin ankomst. Etter flere timer, eller kanskje noen minutters gange, finner man den perfekte leirplassen. Kanskje er man kald, sliten og gjennomvåt etter den timelange turen. Man setter likevel opp teltet, kråler seg inn, skifter til noe tørt og setter i gang med matlagingen. Er det bålet eller primusen som sammen med deg selv skal sørge for dagens måltid, eller har du pakket deg en solid nistepakke? Du kan nok en gang se solen titte frem bak et slør av skyer. Du sitter der midt i fjellheimen eller i nærmiljøet, kanskje alene, kanskje sammen med noen. Kroppen fylles av en tilfredshet og ro som er vanskelig å finne i en ellers hektisk hverdag. Har man alltid kunne følt på denne roen og tilfredsheten ute i naturen? Hvor kommer den fra? Er dette noe man enten liker eller ikke liker, eller er det noe iboende i oss alle som kan komme frem ved riktig stimuli? Det er så rått og ærlig.

Disse spørsmålene har fått meg til å fundere over friluftslivet, hva det er og hvordan det brukes i forskjellige instanser i samfunnet vårt. Jeg tror naturglede er noe alle kan kjenne på så lenge det blir lagt til rette for at mennesket får gjøre seg opp erfaringer gjennom utallige møter med naturen. Jeg er selv ganske fersk i yrket som lærer, men har allerede sett viktigheten av å ta med elevene ut i naturen for å oppleve og erfare. Naturen kan by på et hav av muligheter og utfordringer for barna, på samme måte som det kan for oss voksne. Man trenger ikke dra på lange og krevende turer for å oppleve naturens positive effekt. Bare det å komme seg ut i et annet miljø og ha fokus på glede, fellesskap og mestring har jeg erfart og opplevd som meget positivt. Positivt for både elevenes faglige læring, og allsidig utvikling og dannelse. Å gi barna utfordringer de har mulighet til å mestre og legge til rette for glede, selvstendighet og ansvarlighet gjennom opplevelser og lek i naturen, mener jeg er med på å gi barna et godt grunnlag for å senere i livet se på bevegelse og turer ut i naturen som noe

gledelig. På tross av ulike bakgrunn og tidligere erfaringer er skolen en arena hvor alle barn skal ha de samme mulighetene til å utforske og prøve ut ulike aktiviteter. Barn i dagens samfunn tilbringer store deler av sin våkne tid på skolen og vi lærere er derfor viktige formidlere av både ferdigheter og kultur.

Jeg er fascinert over mengden av opplevelser og mangfoldet naturen har å by på og har siden jeg startet å arbeide som lærer undret meg over hvordan friluftslivet egentlig blir brukt i skolen. Hvilket fokus har vi på det? Og hva gjør vi egentlig ute på tur? Derfor har jeg i min masterstudie valgt å se på nettopp hvordan friluftsliv blir brukt i uteskoleundervisning på 2. trinn ved en utvalgt skole i Norge. Mer spesifikt har jeg ønsket å se på om friluftsliv i uteskoleundervisningen blir brukt som et pedagogisk verktøy for å nå andre mål i opplæringen, eller om friluftsliv blir brukt som en aktivitet i seg selv, hvor naturglede og egenverdi står høyest. Jeg har også ønsket å se på hva et fokus på friluftsliv som egen- og nytteverdi i et lærerteam gjør med undervisningen over en periode, da det kan tenkes at en diskusjon om disse dimensjonene i friluftsliv kan være med på å påvirke undervisningen.

Friluftsliv har i lange tider vært en del av den norske kulturarven og er fortsatt en stor del av den norske befolknings kultur og tradisjoner. I skolen er friluftsliv et tema som i stigende grad aktualiseres, da det i dagens samfunn er blitt satt et større søkelys på helse og naturens mange positive effekter. Friluftsliv har vært en del av skolens læreplaner i lange tider (Lundhaug & Østrem, 2016; Haslestad, 2009), og står fortsatt frem som en viktig del av skolens opplæring i dagens læreplan (LK06). Ser man på den nye læreplanen i kroppsøving som blir innført høsten 2020 (Utdanningsdirektoratet, 2020a), blir det lagt opp til at opplæringen skal ha fokus på friluftsliv i ganske stor grad. I den nye læreplanen heter ett av kjerneelementene uteaktivitet og naturferdsel, og i dette kjerneelementet er nærmiljøfriluftsliv, trygg ferdsel og naturopplevelse sentrale begreper.

Generalsekretær i Norsk friluftsliv, Lasse Heimdal (Norskfriluftsliv.no, 2020), uttrykker at dersom barna fra ung alder av lærer å bruke naturen og være daglig i bevegelse, vil man kunne gi dem et viktig grunnlag for egenaktivitet senere i livet, noe som vil bety mye for folkehelsen. Skolen er derfor en avgjørende arena ifølge han, da den kan bidra til at flere elever kan få et aktivt forhold til natur og friluftsliv. Norsk friluftsliv (2020) viser i tillegg til de mange helsefordelene man får ved å være i bevegelse i friluft, til at naturen også har en positiv innvirkning på relasjonsbygging mellom elevene og deres læringsutbytte.

1.2 Problemstilling

Oppgavens problemstilling er todelt, jeg ønsker for det første å undersøke hvordan friluftsliv blir brukt i grunnskolen i dag på 2.trinn ved en utvalgt skole, og mer spesifikt om friluftsliv blir brukt som en aktivitet som har egenverdi, eller om friluftsliv blir brukt som et pedagogisk verktøy for å nå andre mål i uteskoleundervisningen. For det andre ønsker jeg å se på hva et fokus på friluftsliv som aktivitet med egenverdi versus nytteverdi gjør med lærerteamet og uteskoleundervisningen over litt tid. Undersøkelsen om friluftsliv i skolen har derfor fått følgende problemstilling:

«Hvordan blir friluftsliv brukt i uteskoleundervisning i en skoleklasse på 2. trinn, og hva gjør et fokus i lærerteamet på friluftsliv som aktivitet med egenverdi eller nytteverdi med undervisningen over en periode på tre måneder?»

Oppgaven er bygget opp på følgende måte: Først gjør jeg rede for tidligere, relevant forskning og teoretisk grunnlag for studien. Deretter gjør jeg rede for forskningsmetodene som ble brukt for å svare på problemstillingene. Etter dette presenterer jeg og drøfter studiens funn, før jeg til slutt kommer med en konklusjon.

2.0 Tidligere forskning og teoretisk grunnlag for studien

Det har i tidligere studier blitt vist til at det trengs mer forskning på feltet friluftsliv i skolen. Kristian Abelsen og Petter Erik Leirhaug kom i 2017 med en kunnskapsoversikt basert på en systematisk gjennomgang av empiriske studier, som omhandlet friluftsliv i norske skoler. Deres analyse viste at foreliggende empirisk basert kunnskap om friluftsliv i skolen, ikke tillater å trekke klare konklusjoner og at det er et stort behov for mer forskning på feltet (Abelsen & Leirhaug, 2017).

I et forarbeid til min oppgave foretok jeg en review-studie som hadde til hensikt å undersøke om friluftsliv i skolen blir brukt som et mål i seg selv, gjennom å være en aktivitet med egenverdi, eller om friluftsliv i skolen heller blir brukt som et pedagogisk verktøy. Her er tretten ulike studier analysert og kategorisert etter hvilket fokus de har på friluftsliv. Blant annet kom det fram i en av det tretten studiene at uteskole både kan fokusere på friluftsliv som mål i seg selv gjennom naturopplevelser og glede, og som et middel for å drive

undervisning i kombinasjon med andre fag gjennom ulike typer fysisk aktivitet (Jordet, 2003). Seks av studiene falt under kategorien *fokus på friluftsliv i skolen som pedagogisk verktøy*, to falt under *friluftsliv som aktivitet med egenverdi*, og fem under *fokus på friluftsliv som både middel og mål* (Rostad, 2019). Jeg konkluderte i studien med at friluftsliv i skolen ser ut til å bli påvirket av hvem som driver opplæringen, lærerens friluftslivsbakgrunn og deres holdninger til friluftsliv. Læreplaner, tidspress og fokus på å nå mål i opplæringen så også ut til å være med på å styre hvilket fokus friluftsliv får i skolen.

Mange har forsøkt å definere og avgrense det brede og sammensatte fenomenet friluftsliv. Mytting og Bischoff (2018) mener friluftslivet har mange uttrykk og at det er vanskelig å beskrive det enkelt og entydig. Grunnen til dette er at begrepet brukes forskjellige i ulike sammenhenger. Magnussen og Vold (2018, s.16) har i sin fremstilling av friluftsliv lagt vekt på at hensikten med friluftsliv er å være ute i naturen og gjøre seg erfaringer, men mener på lik linje med Mytting og Bischoff (2018) at det er problematisk å avgrense friluftslivet som sådan. Klima- og miljødepartementet (Meld.St.18, s.10) har valgt å definere begrepet friluftsliv på følgende måte: Med friluftsliv menes «opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelser». Tordsson (2005) har beskrevet og fremstilt friluftsliv på følgende måte: «typisk for friluftsliv er et rikt liv med enkle midler i nær kontakt med naturen, som engasjerer oss helhetlig og integrert når det gjelder kropp, tanke og følelser. Typisk er også at vi vektlegger egenverdier som opplevelser og erfaringer snarere enn nytteverdier» (Tordson, 2005:13). Ifølge Haug (1993) er friluftslivet mangfoldig i form av blant annet utøvelse, opplevelser, kunnskaper, bevegelser, og ferdigheter. Friluftsliv kan være både ferdsel i nærmiljø og fjerne områder, i skiftende vær og klima til ulike årstider og i ulike miljøkategorier. Han poengterer at dette igjen fører til et mangfold av utfordringer, opplevelser og krav. Friluftsliv handler, ifølge han, om tur etter evne, trygge veivalg, sporløs ferdsel, bruk av enkelt og funksjonelt utstyr, samspillet mellom menneske og natur, samvær, samhandling og nærhet til andre mennesker og natur. Det kan også ha med natur og miljøvern å gjøre, eller være en arbeidsmåte i andre fag eller emner. Sett samlet på det han sier, vil friluftsliv i bunn og grunn ha noe med naturen og menneskets forhold til den å gjøre (Haug, 1993, s.55).

Som Haug (1993) var inne på, har friluftsliv blitt brukt som arbeidsmåte i fag og ulike emner en god stund. Friluftsliv kan således brukes som et pedagogisk middel for å nå mål som ligger utenfor seg selv (Mytting & Bischoff, 2008, s.47). Flere har tatt for seg begrepet friluftslivspedagogikk, og en av disse er Bjørn Tordsson (2014). Han har sett på begrepene

hver for seg og samlet. Ifølge han rommer begrepet friluftsliv egenverdi, spontan utfoldelse og blir sett på som noe enkelt og gledelig. Pedagogikk ser han på som noe som hører til et mer omfattende fagområde, noe som er mer målrettet, planlagt, styrt og gjennomreflektert.

Tordsson mener friluftsliv kan forstås som en «vill blomst» som vokser opp rundt omkring i samfunnet vårt. Denne blomsten kan vi tenke oss til at vi mennesker omplanter til en nytteblomst i samfunnets forskjellige blomsterbed, og at dette er en måte å se og forstå begrepet friluftslivspedagogikk på.

Friluftsliv kan altså i skolesammenheng både ha et nytteverdiperspektiv og et egenverdiperspektiv. Med nytteverdi menes at friluftsliv brukes som pedagogisk verktøy for å nå andre mål enn friluftslivsmål i opplæringen, mens med egenverdi menes at friluftsliv har verdi i seg selv, og at naturglede og opplevelser ute i naturen står sentralt.

2.1 Friluftsliv i læreplanen i skolen

Friluftsliv har vært en del av opplæringen i skolen i lang tid. Ifølge Lundhaug & Østrem (2016, s.15) kom friluftsliv for alvor inn i skolesammenheng i Mønsterplan for grunnskole, M74. Haslestad (2000) har tatt for seg hvordan friluftsliv opptrer som aktivitet/tema og eventuelt arbeidsform/pedagogisk metode i grunnskolens læreplaner, fra perioden med N 39 til om med L97. Han støtter opp Lundhaug & Østrem sin vurdering, og påpeker at det var først med mønsterplanene (M74 og M87) at friluftslivet ble mer sentralt i skolens læreplaner. I disse planene ble friluftsliv nevnt flere ganger både i den generelle delen og i fagplanen for flere fag. Han viser i sin studie at å bygge friluftslivsverdier og bruke naturen i undervisningen har blitt sett på som en del av skolens oppgave gjennom hele 1900-tallet (Haslestad, 2000). Ifølge Jordet (2014, s.13) har skolens læreplaner i lang tid framhevet betydningen av å flytte undervisningen ut av klasserommet for å ta i bruk de mulighetene og ressursene man kan finne i skolens omgivelser.

I grunnskolens gjeldende læreplan (LK06) omtales friluftsliv i både den generelle delen og som et eget hovedområde i faget kroppsøving. Det er ikke lett å lese hvorvidt egenverdien eller nytteverdien ved friluftsliv vektlegges i læreplanen ved å se på kompetansemålene i kroppsøving. Kompetansemålene må fylles med mening og verdi av den som driver opplæringen og de som utøver friluftslivet. I den generelle delen av læreplanen, derimot, blir det satt fokus på å fremme glede over bruk av naturen, og at opplæringen skal forsøke å skape sammenheng mellom naturforståelse og naturopplevelser. Det skal legges til rette for at

elevene skal lære å bli glade i friluftsliv, få bruke kroppen og sansene til å oppdage nye steder og å utforske omverdenen (Utdanningsdirektoratet, 2015a). Her kan man tydelig se at friluftslivets egenverdi er av stor betydning og prioritet i opplæringen.

Høsten 2020 trer Fagfornyelsen i skolen i kraft og skal bidra med et verdiløft for skolen. Læreplanverket i Fagfornyelsen består av en overordnet del som beskriver grunnsynet som skal prege den pedagogiske praksisen i hele grunnopplæringen. Denne delen består av opplæringens verdigrunnlag, prinsipper for læring, utvikling og danning, og prinsipper for skolens praksis. Opplæringens verdigrunnlag viser blant annet til at skolen skal bidra til at elevene utvikler naturglede, respekt for naturen og klima- og miljøbevissthet (Utdanningsdirektoratet, 2020b). Til de nye læreplanene er det blitt utarbeidet kjerneelementer i alle fag som kunnskapsdepartementet har besluttet er det viktigste og mest sentrale elevene skal lære i hvert fag (Kunnskapsdepartementet, 2018). I faget kroppsøving er uteaktivitet og naturferdsel ett av tre kjerneelementer, som nevnt tidligere. I dette kjerneelementet blir det lagt vekt på at elevene skal bli kjent med nærområdet og utforske naturen gjennom varierte uteaktiviteter til alle årstider. Naturopplevelser og trygg og bærekraftig ferdsel står også sentralt. Faget skal i tillegg gi elevene mulighet til å oppleve ulike kulturer innenfor friluftsliv (Utdanningsdirektoratet, 2020a). Friluftslivets egenverdi kommer her til uttrykk ved naturopplevelsens sentrale fokus. Læreplanen viser også til at friluftsliv er en av flere «aktiviteter» som skal være en del av den felles danningen og identitetsskapingen i samfunnet. Hvis man ser samlet på den nye læreplanen, kommer både naturopplevelser og naturglede frem som sentrale fokusområder, som vil si at friluftslivets egenverdi er viktig i opplæringen.

2.2 Uteskole

Uteskole er ifølge Jordet (2014, s.32) en samlebetegnelse for den undervisningen og de læringsaktivitetene som foregår utenfor klasserommet, i skolens fysiske og sosiale omgivelser. Uteskole rommer, på samme måte som klasseromsundervisning, et stort mangfold av praksisformer, og er med andre ord ikke en metode eller en arbeidsform. Jordet (2014, s.34) har valgt å definere uteskole på følgende måte: «*Uteskole er en måte å arbeide med skolens innhold på hvor elever og lærere bruker nærmiljøet og lokalsamfunn som ressurs i opplæringen – og for å supplere og utfylle klasseromsundervisningen. Uteskole innebærer regelmessig og målrettet aktivitet utenfor klasserommet*». Det finnes både en bred og en smal forståelse av uteskole i dagens skole (Jordet, 2014). Den brede forståelsen går ut på at

uteskole brukes som et middel for å fremme elevenes allmenndanning. Man velger her uteskole fordi man mener det tilfører opplæringen så mange viktige kvaliteter at det er verdt å bruke tid og ressurser på det. Uteskole får i denne forståelsen en bred allmenndannende funksjon som tar for seg skolens samlede oppgaver. Den smale forståelsen går ut på at skolens omgivelser primært blir brukt for å realisere spesifikke mål, for eksempel faglige, sosiale eller andre mål i opplæringen. Den allmenndannende funksjonen blir i denne forståelsen nedtonet, og det vil ifølge Jordet (2014) kunne være en fare for at de faglige målene blir så styrende at man risikerer å miste den allmenndannende funksjonen. Jordet poengterer at mange lærere i praksis vil kombinere disse tilnærmingene (Jordet, 2014, s.32).

Uteskole har elementer av friluftsliv i seg, men har ikke samme fokus på egenverdi av naturopplevelser og erfaringer som andre definisjoner av friluftsliv ofte har. Definisjonen av uteskole kan dermed se ut til å ligge nærmere en forståelse av friluftsliv som et pedagogisk verktøy enn naturopplevelser og erfaringer som har egenverdi.

Begrepet nærmiljø blir brukt i Jordet (2014) sin definisjon av uteskole, og kan beskrives å være en samlebetegnelse for de sosiale og fysiske forholdene man finner i et lokalmiljø (Store norske leksikon, 2020). Ifølge Andersen og Fiskum (2014, s.21) er skolens nærmiljø det nærmeste området rundt skolen, og kan for eksempel være den nærmeste skogen eller friområdet i nærheten. I skolen i dag blir nærmiljøet brukt i gjennomføring av uteskoledager, og er dermed også arenaer for å utøve og praktisere friluftsliv.

2.3 Utvikling i profesjonsfellesskapet

I overordnet del i læreplanen blir det påpekt at skolen skal være et profesjonsfaglig fellesskap der alle som arbeider på skolen skal reflektere over felles verdier, og vurdere og videreutvikle sin praksis. Dette gjelder både lærere, ledere og alle andre ansatte i skolen (Utdanningsdirektoratet, 2020b). I Stortingsmelding 28 fra Kunnskapsdepartementet (2016, s.68), heter det at lærerne på den enkelte skole utgjør et profesjonsfellesskap. Det vil si at lærerne sammen skal utgjøre et faglig fellesskap som skal bidra til å utvikle profesjonelle normer og felles standarder som skal ivareta skolens brede mandat (Kunnskapsdepartementet, Meld. St. 28). Et praksisfellesskap er et sett av relasjoner mellom mennesker og aktiviteter, hvor man lærer gjennom regelmessig samhandling over tid (Lysø, 2013). Med dette kan man tenke seg til at det profesjonsfaglige fellesskapet videreutvikles gjennom regelmessig samhandling i praksisfellesskap. Ifølge Lysø (2013, s.348) forutsetter læring gjennom praksis

at det finnes et sosialt fellesskap bestående av flere personer som deler sin praksis. I denne oppgaven utgjør lærerteamet på 2. trinn et praksisfellesskap og et profesjonsfellesskap, som jeg vil se nærmere på.

Læring og utvikling i et praksisfellesskap om for eksempel uteskoleundervisning skjer således som et resultat av delt sosial praksis, gjennom relasjonene og samhandlingen i profesjonsfellesskapet (Lysø, 2013, s.349). Denne typen læring blir omtalt som situert læring og kommer fra Lave og Wengers teori om læring i ulike sosiale fellesskap (Lave & Wenger, 1991). Lave og Wenger framhevet i sin teori at læring var situasjonsspesifikk, og at arbeid og læring skjedde samtidig gjennom samspill i det sosiale fellesskapet. Lave og Wenger søkte å forstå læring i praksisfellesskaper og hvordan man i praksisfellesskapet blir en legitim deltager. Å være legitim deltager vil si hvordan man gjennom identifisering utvikler tilhørighet til et fellesskap, og hva som er de fundamentale forutsetningene for situert læring i sosiale sammenhenger. En av disse forutsetningene var samspillet mellom mennesker i et fellesskap, hvor man selv er aktiv deltaker. I et praksisfellesskap lærer man altså, ifølge Lave og Wengers teori, gjennom et samspill mellom mennesker som har mer eller annen kunnskap enn deg selv og gjennom å ha mulighet til å observere og ta etter de andre deltagerne, gjerne de med mer erfaring. I den forbindelse brukes begrepet læringsveier. Læringsveier blir av Lysø (2013, s.353) beskrevet som en deltakers bevegelse i tid og rom hvor deltakerens møte med andre deltakere gir mulighet for læring. Læring kan da handle om å krysse grenser, både sosialt, faglig og institusjonelt (Lyngstad, 2013). Læringsveier og læringsbaner er begreper som i denne forbindelsen har samme innhold, men som er relevant å knytte til min studie av et lærerteams arbeid med uteskoleundervisning. Ved min inntreden i lærerteamet skapte jeg fokus på friluftsliv. Jeg kom inn i lærerkollegiet og presenterte mitt prosjekt, der jeg var interessert i å undersøke på hvilken måte friluftsliv var del av uteskoleundervisningen og hva lærere tenkte, diskuterte og eventuelt kunne utvikle i profesjonsfellesskapet om friluftslivsemnet i uteskoleundervisningen. Det var i utgangspunktet et åpent spørsmål hvordan mottakelsen ville bli og på hvilken måte et profesjonsfellesskap ville utvikle seg framover og hvordan lærerne ville bevege seg i takt eller utakt med hverandre, men jeg var altså interessert i å undersøke hva et fokus på friluftsliv som aktivitet med egenverdi eller nytteverdi ville gjøre med uteskoleundervisningen.

3.0 Metoder

3.1 Kombinasjon av metoder

For å besvare problemstillingene benyttet jeg en kvalitativ forskningstilnærming og gjennomførte et feltarbeid i en skoleklasse på 2. trinn i grunnskolen. Jeg samlet data gjennom deltagende observasjon i uteskoleundervisning og gjennom intervju med lærere i fokusgrupper. Med feltarbeid menes studier som inkluderer det å være til stede og observere et sted, et miljø eller en organisasjon, en eller annen enhet som kan kalles et felt, i kombinasjon med intervjuer med dem som befinner seg der (Skilbrei, 2019). I min studie er uteskoleundervisning, elevene og lærergruppen i den utvalgte skoleklassen mitt «felt». Jeg er utdannet grunnskolelærer og har arbeidet som lærer i grunnskolen fra 2018. Jeg bringer av den grunn erfaring fra skolehverdagen med inn i denne studien. Feltarbeidet pågikk i tre måneder og var oppdelt i tre observasjonsperioder.

Jeg startet med å undersøke muligheter for å samle inn data ved ulike skoler og fikk etter en stund innpass i et klassemiljø og et lærerkollegium som har uteskole som fast innslag en gang i uken. Det første jeg gjorde var å ta muntlig kontakt med skolens rektor for å avklare og spørre om lov til å gjennomføre en slik undersøkelse. Her informerte jeg om ønsket forskningsfelt, foreløpig problemstilling og tillatelse til å observere uteskoledager. Rektor er ikke noen datagiver i dette prosjektet så det ble vurdert som etisk forsvarlig å få positivt muntlig tillatelse fra rektor om å gjennomføre prosjektet. I klassemiljøet jeg fikk komme inn i, fikk jeg mulighet til å være med i undervisning gjennom å kombinere forskerrollen med å være pedagog i miljøet, som vil si at jeg hadde en voksenrolle ovenfor elevene i undervisningen og kollegiarolle i lærerteamet. Jeg tok med andre ord del i lærerkollegiets planlegging og gjennomføring av uteskoleundervisningen. På den måten fikk jeg også mulighet til å delta i faglig-pedagogiske diskusjoner i kollegiet. Jeg informerte lærerne om prosjektet, at de kunne reservere seg fra å delta og at de når som helst under prosjekta kunne trekke seg dersom de ønsket det. Alle de tre lærerne på teamet var utelukkende positive og ønsket å delta.

Dette utvalget av lærere er homogent (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016), som betyr at utvalget består av personer med svært liten variasjon ut ifra sentrale kjennetegn, slik at det skulle være mulig å avdekke mulige felles og ulike erfaringer innad i gruppen.

Inklusjonskriteriene i min studie var at informantene måtte være utdannede grunnskolelærere, arbeide ved en grunnskole, være med å undervise på uteskoledager og ha erfaring fra

uteskole. To av informantene har arbeidet som lærer i grunnskolen i over 10 år og en av de i over 5 år. Lærerne har ulik fagbakgrunn og bringer av den grunn inn forskjellige fagkunnskap til uteskoleundervisningen. Mitt utvalg består altså av en 2. klasse med i overkant av 30 elever og deres 3 lærere.

3.2 Deltagende observasjon på 12 uteskoledager

Jeg valgte å benytte meg av en deltagende observasjonsmetode hvor jeg gikk åpent ut om hva jeg ønsket å undersøke/observere, samt hvordan jeg ønsket å observere. Observasjonsperioden har foregått i vinterhalvåret og har strukket seg over en periode på ca. tre måneder. Det har blitt observert på trinnets faste uteskoledag, med mindre andre ting har kommet i veien som ferier, sangtreff og diverse andre ting. Observasjonene jeg foretok ble oppdelt i tre perioder, da jeg ønsket å få muligheten til å evaluere tilbakelagt uteskoleundervisning flere ganger i observasjonsperioden. Hver periode besto av fire uteskoledager. Videre vil jeg beskrive uteskoleundervisningen nærmere.

Uteskoleoppleggets innhold i første observasjonsperiode, var de første to dagene å arbeide med mål som de hadde i andre fag disse ukene. I matematikk skulle de arbeide med tallinjer og dette gjenspeilet noe av det planlagte opplegget de skulle arbeide med i uteskolen. Det var også planlagt naturbingo og natursti som hadde innslag av tema de arbeidet med i norsk. Det var også satt av tid til frilek. Til den siste delen av perioden ble det planlagt å starte opp et tverrfaglig prosjekt hvor målet var å lære om de fire store rovdyrene i Norge. Mer konkret hvem de fire store rovdyrene er, forskjellen på planteetere og kjøttetere, hvor de holder til og hvordan dyrene overlever ute om vinteren. Det ble planlagt å dele elevene inn i dyrefamilier hvor de skulle få ulike oppgaver. Elevene skulle være de fire store rovdyrene, bygge boplass til familien, lage skilt til boplassen og sanke mat. Det ble også jobbet med rovdyrprosjektet utenom uteskoledagene denne perioden, gjennom blant annet skriveoppgaver og leselekser i fagene norsk og naturfag. Det ble også her satt av tid til frilek. Turene denne perioden ble lagt til to forskjellige skogsområder i nærmiljøet. En furuskog med tilgang til et undervisningsamfi og en blandingsskog med tilgang til en gapahuk. Den teoretiske undervisningen som ble planlagt til den første perioden var en gjennomgang av prosjektet, en film av om de fire store rovdyrene, og samtaler om rovdyrene rundt bålet.

I den andre perioden med observasjon skulle vi fortsette med temaet rovdyr, men også inkludere spor og spor tegn, dyrene i skogen, eventyr og dramatisering av eventyr. Målet for

perioden var å bli kjent med ulike typer spor og sportegn, samt å repetere hvilke andre dyr som bor i skogen, hva de spiser og hvordan de overlever ute om vinteren (elevene hadde hatt om dyrene i skogen før). Et annet mål var at elevene skulle bli bedre kjent med hva som kjennetegner et eventyr, høre på høytlesning av eventyr, samt å dramatisere til et eventyr. Alle turene denne perioden ble planlagt til skogsområdet med gapahuken som lå i nærmiljøet. Den teoretiske undervisningen som ble planlagt til denne observasjonsperioden var samtale og gjennomgang av spor og sportegn, samt en gjennomgang av kjennetegnene på eventyr rundt bålet.

Den siste perioden skulle egentlig være en fortsettelse på den foregående perioden, men på grunn av flere viktige møter for noen av lærerne på to av observasjonsdagene, samt et besøk på det lokale biblioteket måtte vi omorganisere og planlegge annerledes. Turene denne perioden ble derfor, i tillegg til et av skogsområdene i nærmiljøet, lagt til to ulike aktivitetsparker i nærmiljøet, et utendørs idrettsanlegg og skolegården, for å være så nært skolen som mulig. Løvtrær og bartrær kom inn som nytt tema. Målene denne perioden ble dermed at elevene skulle bli kjent med forskjellen på bartrær og løvtrær. I tillegg ble mye av innholdet planlagt opp imot å utfordre elevenes grunnleggende bevegelser og koordinative egenskaper, da vi ikke hadde samme tilgang til nærområdet for å fortsette rovdyrprosjektet. Dette førte til at fokuset på friluftslivets egenverdi ikke kom like mye til uttrykk i de planlagte aktivitetene, eksempelvis fotballspilling og ulike stafetter. Lærerne var likevel opptatte av å formidle lærdom om naturen disse dagene, da de hadde fokus på sporløs ferdsel, trygg forflytning fra destinasjon til destinasjon, og varm påkledning.. Den teoretiske undervisningen som ble planlagt til denne perioden var samtaler om ulike typer trær hvor fokuset lå på forskjellen mellom bartrær og løvtrær, og samtaler om årringer og hva disse kan fortelle oss.

Til å observere disse dagene valgte jeg som sagt å gå for deltagende observasjon. Ifølge Fangen (2004) er deltagende observasjon en metode der du deltar, ikke bare som forsker, men også som menneske. Som deltagende observatør må du engasjere deg i de menneskene du studerer, blant annet gjennom å delta i samhandling og samtale med dem. Man kan ikke stille seg utenfor menneskene og deres verden ved å innta en ren tilskuerposisjon, der man kun dokumenterer inntrykkene av hva som blir sagt og gjort. Tvert imot må du selv delta, for å få troverdig data, og for å ikke påvirke situasjonen på den måten at de tilstedeværende føler seg objektivert og blir stresset av din tilstedeværelse (Fangen, 2004, s.29).

Når det kommer til dokumentasjon av observasjoner, valgte jeg i mitt forskningsprosjekt å gå ganske åpent ut da jeg ønsket å få mest mulig innsikt i fenomenet uteskole og hva som blir

gjennomført i løpet av en dag på uteskolen. En slik åpen inngang til dokumentering av observasjon går ifølge Johannessen m.fl., (2016, s.142) under kategorien ustrukturert observasjon. Denne måten å observere på skiller seg fra strukturert observasjon ved at man ikke nødvendigvis har et skjema med forhåndsbestemte kategorier som styrer hva som skal observeres og dokumenteres. Manuelle notater blir ofte brukt i denne forbindelsen og her må observatøren både observere og registrere det som skjer selv (Johannessen m.fl., 2016, s.142). Jeg hadde i den forbindelse ordnet meg med en notatbok som var av en slik størrelse at jeg fikk den ned i lommen på jakken min. Dette gjorde det enkelt for meg å ta den opp når jeg så noe jeg ønsket å skrive ned. Jeg erfarte underveis at det å ta opp notatboken i minusgrader var en kald affære, og av den grunn ble det i notatboken mange korte notater på de kaldeste dagene. De andre lærerne på trinnet tok ofte ansvaret for å gjennomgå oppgaver og gi beskjeder til elevene slik at jeg kunne få tid og mulighet til å notere underveis. Gjennom hele perioden var alle som deltok klar over at jeg observerte og noterte, men det virket som de aller fleste ikke ga dette noe oppmerksomhet og var fortrolige med det. Under observasjonene var jeg ellers oppmerksom på at forskeren kan ta med seg sin forforståelse om det som studeres inn i sine observasjoner. Det vil si at mine erfaringer og kunnskaper om friluftsliv i skolen og uteskole kunne bli tatt med inn i observasjonssituasjonene, noe som kunne være med på å påvirke, farge og bestemme hva som ble observert (Johannessen m.fl., 2016). Ifølge Johannessen m.fl. (2016) egner observasjon seg godt når forskeren ønsker direkte innsyn i handlingene hun studerer, noe som passet for min del da jeg ønsket å se nærmere på akkurat hva som ble gjort på uteskoledagene til klassen på 2. trinn.

3.3 Tre fokusgruppeintervjuer

I løpet av de tre observasjonsperiodene hadde jeg mellom hver endt periode planlagt et nytt intervju med lærerne i fokusgruppe. Jeg ønsket med dette å få frem mine informanternes samtlende meninger og holdninger til fenomenet friluftsliv i skolen, samt å se hva et fokus på friluftsliv som egenverdi og nytteverdi i lærerteamet gjør med undervisningen over tid. Jeg ønsket ikke bare svar på mine spørsmål, men også å høre på interaksjonen mellom deltakerne, noe jeg mener kan være enklere når samtalen mellom informantene kan flyte fritt. Denne måten å samle inn data på kan ifølge Skilbrei (2019, s.69) gi tilgang til en gruppedynamikk med hensyn til meningsdannelse som individuelle intervjuer ikke gjør. Måten kan også være med på å påvirke endringsprosesser ved at det etableres dialog, og at det kan fremme en felles

grunnlagsforståelse blant informantene (Skilbrei, 2019). På denne måten kan informantene få et godt utgangspunkt når det kommer til å reflektere rundt bruken av friluftsliv i uteskole gjennom å dele, sammenligne og høre på hverandres opplevelser, erfaringer og refleksjoner rundt de ulike spørsmålene jeg hadde. Under selve intervjuet lå fokuset for min del mer på å tilrettelegge enn å styre hele prosessen, noe som ifølge Skilbrei (2019, s.160) og Kvale og Brinkmann (2009, s.162) er typisk for denne typen intervju. Som moderator stilte jeg spørsmålene jeg hadde forberedt i intervjuguiden når jeg følte at informantene ikke lenger hadde noe å komme med.

3.3.1 Utforming av intervjuguide

Uteskole og informantenes opplevelser og erfaringer av det, er et komplekst felt som krever en viss struktur i intervjuet, men som samtidig bør ha rom for diskusjon, drøfting og innspill. Jeg valgte derfor å gi mine intervju i fokusgrupper et semi-strukturert oppsett, der overordnede tema og spørsmål dannet grunnlaget for samtalen. På bakgrunn av dette utarbeidet jeg en intervjuguide til hvert av de tre intervjuene jeg ønsket å gjennomføre (se vedlegg 3). Semi-strukturerte intervjuer brukes ifølge Kvale og Brinkmann (2009) når temaer fra dagliglivet skal forstås ut ifra informantenes egne perspektiver, noe som passet til mitt forskningsprosjekt da jeg ønsket å forstå hvordan fenomenet friluftsliv i skole blir forstått.

I det første intervjuet ønsket jeg å fokusere på friluftsliv i skolen, planlegging og gjennomføring av uteskole med et ekstra fokus på egen- og nytteverdi. Dette gjorde jeg for å få erfaring med hvordan mine perspektiver og begreper ble forstått og diskutert, for så å kunne dra med meg disse erfaringene i samtalen videre. Jeg startet med noen innledende og aktualiserende spørsmål rundt temaet friluftsliv, før jeg gikk nærmere inn på uteskoleundervisningen. Ifølge Johnsen (2018, s.204) er dette nødvendig for å få en best mulig dialog med informantene. Jeg forsøkte å legge opp til en progresjon i intervjuene, men samtidig ha en rød tråd gjennom alle tre. Noe som gikk igjen i den andre og tredje intervjuguiden, var evaluering av gjennomført uteskoleundervisning. I tillegg til dette hadde intervjuguiden til andre fokusgruppeintervju fokus på bruken av friluftsliv som aktivitet med egenverdi, og bruken av friluftsliv som et pedagogisk verktøy for å nå mål i opplæringen. Den tredje og siste intervjuguiden la i tillegg til evaluering av tilbakelagt uteskoleundervisning, vekt på Fagfornyelsen i kroppsøving og hvordan kollegiet oppfatter den nye læreplanen i forhold til fokus på friluftsliv. Alle temaene og spørsmålene som jeg har laget i forbindelse med intervjuguidene skal være med på å kunne belyse og besvare min problemstilling, om

hva et fokus i lærerteamet på friluftsliv som aktivitet med egenverdi eller nytteverdi gjør med undervisningen over tid.

3.3.2 Gjennomføring av intervju

Etter at jeg hadde innhentet samtykke til å gjennomføre intervju med lærerne på trinnet og samtykke til å gjennomføre observasjoner på trinnet fra foreldre/foresatte, startet intervjuprosessen. Her var målet å gjennomføre tre intervjuer over en periode på ca. tre måneder. Med det første intervjuet ønsket jeg at informantene mine skulle få venne seg til intervjusituasjonen og bli fortrolige med å samtale, diskutere og drøfte sammen i teamet. Jeg ønsket også at jeg i rollen som intervjuer skulle få venne meg til situasjonen å bli tryggere og mer selvsikker. Derfor valgte jeg å gjennomføre det første intervjuet uten lydopptaker og i stedet fortløpende notere ned svar underveis i intervjuet. I tillegg skrev jeg ned det jeg husket etter intervjuet. Dette kan ifølge Kvale og Brinkman (2009, s.188) avbryte samtalens frie flyt og føre til at man går glipp av verdifull data, da det kan være distraherende at man som intervjuer gjør omfattende notater under selve intervjuet. Jeg valgte likevel å gjøre det på denne måten da min relasjon til informantene, selv med avbrudd i intervjuet, ikke kom til å bli veldig påvirket av at jeg noterte underveis. Informantene var glade for at jeg valgte å gjennomføre det første intervjuet uten lydopptaker og var klare på at dersom det skulle være behov for ytterligere informasjon, så ville de være tilgjengelige for å gi dette.

For å skape trygge rammer omkring intervjusituasjonen, valgte jeg bevisst å benytte meg av lærerteamets faste kontor under gjennomføring av alle intervjuene. Med dette kom informantene til en kjent plass som kan være med å bidra til at en situasjon som ofte kan oppfattes som ukomfortabel, føles tryggere når man oppholder seg i et kjent miljø.

Jeg startet med å gi en kort briefing hvor jeg definerte situasjonen for informantene, fortalte litt om formålet og spurte om de hadde noen spørsmål før selve intervjuet begynte. De hadde på forhånd fått informasjonsskriv om prosjektet i forbindelse med samtykkeskjemaet, slik at det var litt forberedt på typen intervju på forhånd. Underveis i intervjuet brukte jeg intervjuguiden som støtte for å sikre svar på spørsmålene jeg hadde utformet. Jeg lot samtalen flyte ganske fritt, og når jeg følte informantene sporet av, forsøkte jeg å hente oss inn igjen ved å bruke spørsmålene fra intervjuguiden. Det andre intervjuet ble gjennomført etter første observasjonsperiode var over. Her startet jeg med å informere om temaet, samt si litt om lydopptakeren som nå skulle brukes. En av informantene hadde tidligere benyttet seg av denne typen lydopptaker og var hjelpelig med å starte og stoppe den. Informanten var også

behjelpelig underveis i intervjuet, og sjekket om den fortsatt tok opp. Det tredje og siste intervjuet ble utført etter andre observasjonsperiode og ble gjennomført på samme måte som det andre intervjuet.

3.4 Dataanalyse

3.4.1 Transkribering og feltnotater

Samtalene fra fokusgruppene ble transkribert kort tid etter datainnsamlingen.

Transkriberingen endte med i alt 38 fullskrevne sider i tillegg til de 3 sidene jeg hadde fra den første fokusgruppen som jeg ikke tok opp på lydfil. Notatene jeg tok under observasjonene ble underveis i perioden skrevet inn i et Word-dokument og lagret i Nord Universitets sikre skylagringstjeneste OneDrive.

3.4.2 Analyse av innholdet i observasjonene og intervjuene i fokusgruppene

Ifølge Johannessen m.fl. (2016, s.161) taler ikke kvalitative data for seg selv, de må tolkes. Hermeneutikk er læren om fortolkning av tekster, og formålet med denne typen fortolkning er å oppnå gyldig og allmenn forståelse av hva en tekst betyr (Kvale & Brinkmann, 2009, s.69). For å analysere mitt datamateriale foretok jeg en innholdsanalyse basert på hermeneutiske prinsipper (Johannessen m.fl., 2016). Denne analysen foregår i fire hovedfaser: 1) Helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold, 2) Koder, kategorier og begreper, 3) Kondensering og 4) Sammenfatning.

Den første fasen er *Helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold*. Her startet jeg med å lese gjennom de tre transkriberte intervjuene, samt de renskrevne observasjonsnotatene, for å lete etter sentrale temaer. Her gjorde jeg meg mer kjent med datamaterialet og fikk et helhetsinntrykk. Underveis i lesingen noterte jeg ned hovedtemaene datamaterialet syntes å inneholde. Jeg leste ett dokument i gangen og tok for meg dette før jeg startet på et nytt. Dette gjorde jeg for å ha data ferskt i minnet og for å være godt inn i tekstmaterialet.

Siden jeg var ute etter å fremheve tekstens meningsinnhold, har jeg også valgt å gjennomføre en meningsfortetning. En meningsfortetning er, ifølge Kvale og Brinkmann (2009, s.212), en forkortelse av sitater og uttalelser til kortere formuleringer. I analysen av intervjudata ble dette gjort ved å fjerne mest mulig irrelevant informasjon og fortette tekstavsnitt som inneholdt utsagn som var nyttig med tanke på studiens problemstillinger. Lange setninger ble

gjort om til kortere setninger. Et eksempel på slik meningsfortetning fra mitt datamateriale er følgende:

Informant: Jeg tenker at friluftsliv som en egen aktivitet er noe helt annet enn det å drive med norsk og matematikk ute egentlig. Altså lappene vi tar med ut er jo egentlig ikke friluftsliv tenker jeg. Jeg tenker litt motsatt der, det er ikke bestandig at vi husker å legger opp like fint eller greit for friluftslivet som egenverdi. Vi er litt opptatte av at vi skal nå mål i andre fag.	Meningsfortetning: Planlegger ofte undervisning for å nå mål i ulike fag. Glemmer at egenverdi og nytteverdi kan kombineres i planleggingen.
--	--

Den andre fasen er: *Koder, kategorier og begreper*. Denne fasen går ifølge Johannessen m.fl. (2016, s.173) ut på å finne meningsbærende elementer i materialet. Her forsøkte jeg gjennom en systematisk gjennomgang å skille ut det som viste seg som relevant for mine problemstillinger. Dette gjorde jeg ved hjelp av å markere tekstelement som ga noe til de hovedtemaene jeg hadde under utvikling i analysen. Denne prosessen kalles ifølge Johannessen m.fl. (2016, s.173) for koding og viste seg å være en tidkrevende prosess. Kodingen hjelper til med å organisere informasjonen gjennom å gjøre det enklere å finne, fjerne og slå sammen tekstdeler som er knyttet til det samme temaet. Ut fra dette utarbeidet jeg ulike kategorier. Kodingen er en forutsetning for å få tak i meningsinnholdet, men man må også tolke det. Kodingen erstatter på den måte ikke tolkningsarbeidet, men kan heller ikke skilles fra tolkningsarbeidet og er et viktig ledd i fortolkningsprosessen (Johannessen m.fl., 2016, s.174).

Den tredje fasen er kondensering. Her er hensikten å abstrahere det meningsinnholdet som ligger i de etablerte kodene (Johannessen m.fl., 2016). Her trakk jeg ut de delene av teksten som jeg hadde kodet og identifiserte som meningsbærende. Disse kodene plasserte jeg så under de ulike hovedkategoriene jeg hadde laget meg. Til slutt har vi den fjerde og siste fasen som er *sammenfatning*. Denne delen av analysen går ut på å bruke materialet du sitter med til å utforme nye beskrivelser (Johannessen m.fl., 2016).

3.5 Informert samtykke, personvern og anonymitet

Studien ble gjennomført etter forskningsetiske retningslinjer og meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste. Jeg startet med å innhente informert samtykke fra lærerne på trinnet, det vil si en signert samtykkeerklæring fra de alle etter å ha lest

informasjonsskrivet. Etterpå hadde jeg en samtale med elevene om prosjektet mitt hvor jeg forklarte at jeg ønsket å observere uteskoleundervisning til min mastergradsoppgave. Her spesifiserte jeg at det ikke var enkeltelever jeg ønsket å observere, men det som blir gjort og hva som skjer i løpet av en dag med uteskole. Elevene fikk da med seg informasjonsskriv og samtykkeskjema som ranselpost og foresatte ble informert om at elevene hadde fått med seg dette gjennom trinnets ukeplan. Det ble poengtert at det var helt frivillig å delta og at dette ikke på noen som helst måte kom til å være negativt for de som ikke ønsket å delta, eller ønsket å trekke tilbake sitt samtykke underveis i studien. Det var en elev som avsto fra å delta i prosjektet. Jeg var nøye med å understreke frivilligheten av å delta når vi formidlet og delte ut informasjonsskriv og samtykkeskjema. For de som valgte å ikke delta ble alle situasjoner hvor deres barn var delaktig ekskludert fra studien. Det var ikke på noen måte slik at eleven trengte å avstå fra aktivitetene vi gjennomførte på uteskoledagene.

Under hele prosessen var det viktig for meg med konfidensialitet, det vil si at all private data som identifiserer deltakerne, ikke skal avsløres (Kvale & Brinkmann, 2009, s.90). Det ble i min observasjonsperiode og i min intervjuprosess samlet inn data som potensielt sett kunne identifisert informantene direkte eller indirekte. Jeg var derfor opptatt av å ivareta informantenes personvern og full anonymitet hele veien. Dette gjorde jeg blant annet ved å bytte ut navnet på lærerne med tall og elevenes navn med kun «barn» eller «elev» i både observasjonsnotater og i transkribert intervju. Skolens navn er også utelatt i studien. En annen ting jeg gjorde for å sikre anonymitet var å aldri gjengi informantenes utseende eller etniske bakgrunn. All data som er samlet inn i forbindelse med prosjektet har blitt forsvarlig oppbevart under hele prosessen. Data i form av notisbok, samtykkeerklæringer og andre fysiske nedskrevne notater til prosjektet har vært innelåst i skap, som kun jeg har tilgang til. Data som jeg har oppbevart på PC har blitt forsvarlig lagret i Nord universitetet sin skylagringstjeneste OneDrive for sikker lagring.

3.6 Slutninger og overførbarhet

Det vil ut ifra resultatet i min studie bli for snevert å trekke generaliserende slutninger om at uteskoleundervisning generelt foregår på samme måte, da jeg kun ser på hva som blir gjennomført i en klasse og deres lærere, på en skole. Jeg vurderer likevel at mitt forskningsprosjekt kan ha overføringsverdi og bidra med kunnskap og innsikt i hva som foregår av friluftsliv i uteskoleundervisningen i småskolen, og hvordan beskrevet fokus på friluftsliv kan påvirke undervisningen over tid.

4.0 Resultater og drøfting

I dette kapittelet vil jeg først referere kort hva som foregikk i uteskoleundervisningen og gjenfortelle innholdet i fokusgruppeintervjuene. Deretter vil jeg legge fram mine tolkninger av datamaterialet med tanke på hver av de to problemstillingene og drøfte mine tolkninger i forhold til annen forskning og studiens teorigrunnlag.

4.1 Periode 1

Nedenfor vil jeg presentere en oversikt aktiviteter observert gjennomført i løpet av første observasjonsperiode. Aktivitetene har blitt gjennomført og organisert gjennom en variasjon av stasjoner og som felles aktiviteter. Her har jeg inkludert både planlagte aktiviteter og ikke-planlagte og spontane aktiviteter i oversikten. Planlagte aktiviteter vil si aktiviteter vi på forhånd hadde planlagt å gjennomføre og ordnet opplegg til. Ikke-planlagte og spontane aktiviteter vil si aktiviteter som oppsto underveis, som resultat av uforutsette muligheter som vi så kunne føre til læring eller fine opplevelser.

Planlagte aktiviteter	Ikke-planlagte og spontane aktiviteter
<ul style="list-style-type: none">- Hoppe regnestykke på laminert tallinje- Frilek- Plukke kvister til tverrfaglig prosjekt- Lage boplass til dyrefamilien- Lage skilt til dyrefamilien- Finne og sanke «mat» til dyrefamilien- Naturbingo- Natursti- Laminerte oppgavekort i norsk	<ul style="list-style-type: none">- Reparere fuglekasse- Frilek- Samle kongler, dele opp i tiere og telle i tiere

Etter denne observasjonsperiode ble det første intervjuet i fokusgruppen gjennomført. Her vil jeg vise til et utdrag fra det første intervjuet: Lærer 3: «Jeg ser på friluftsliv i skolen som læring ute», lærer 2: «ja, og å ta i bruk naturen som et klasserom, man kan jo gjøre det samme ute som inne. Og opplevelser ute da». Lærer 1: «Ja ikke minst opplevelser! Også å lære det med å overleve i naturen og bruke den, for det har så mye å si for bærekraftig utvikling i fremtiden at de lærer å bruke naturen».

Her kom det frem at lærerne på trinnet så på friluftsliv i skolen som læring ute i naturen, gjennom å flytte klasserommet ut i nærmiljøet og gi elevene opplevelser og erfaringer i

naturen. De fokuserte på å lære barna å klare seg i naturen, ta vare på den, samt å nyttiggjøre seg av naturen.

Lærer 3 uttalte at «friluftsliv blir jo ofte brukt som et verktøy for å lære. For eksempel å lære gjennom fysisk aktivitet i naturen med mattestafetter, eller som et sted hvor man kan arbeide med å nå mål i andre fag, eller et sted barna kan få trene sin sosiale kompetanse igjennom lek sammen med andre».

Ved å se på utsagnet over kommer det tydelig frem at friluftsliv i uteskoleundervisningen ofte blir brukt som et verktøy for å lære, gjennom å bruke det til å nå andre mål i opplæringen.

Dette støttes opp videre ut i intervjuet da blant annet utsagnet nedenfor kommer:

Lærer 2: «Det er jo litt opp til oss selv hva som styrer uteskoleundervisningen, men vi planlegger som oftest etter læreplanmål og tema vi har den uken».

4.2 Periode 2

Nedenfor vil jeg, på lik linje med første observasjonsperiode, presentere en oversikt over aktiviteter observert i andre observasjonsperiode.

Planlagte aktiviteter	Ikke-planlagte og spontane aktiviteter
<ul style="list-style-type: none">- Eventyrstund- Lage sin egen grillpose med laks, grønnsaker, smør og krydder- Grille selvlagd mat- Arbeide videre med boplassene sine- Frilek med boplassene og de andre gruppene- Frilek- Se etter spor og sportegn- Lage/etterligne et av de fire store rovdyrene sitt fotspor med gjenstander fra naturen- Dramatisere og fremføre eventyr	<ul style="list-style-type: none">- Se på og prate om rådyrene som kom til gapahuken- Se på sporene rådyrene etterlot seg- Så på bilder fra uteskoledagen på storskjerm innendørs- Frilek- Stoppet opp på tur til gapahuken for å se på ulike spor

Ved det andre intervjuet i fokusgruppen lå fokuset i tillegg til evaluering av tilbakelagt uteskoleundervisning, på bruken av friluftsliv som aktivitet med egenverdi, og bruken av friluftsliv som et pedagogisk verktøy for å nå mål i opplæringen. Innenfor bruken av friluftsliv som aktivitet med egenverdi kom følgende frem i datamaterialet:

Lærer 1: « ..Vi benytter oss av friluftsliv som en aktivitet med egenverdi gjennom å bruke naturen, lage mat utendørs, lære om bærekraftig utvikling, gi barna gode holdninger til å bli

glad i naturen gjennom å la de oppleve glede i naturen, samt å gi elevene kjennskap til hvordan man kler seg etter været».

Lærerne forsøkte å planlegge for gode naturopplevelser. Det var fokus på bærekraftig utvikling gjennom sporløs ferdsel og å ta vare på naturen. De var opptatt av å gi barna gode holdninger til naturen gjennom å oppleve glede og mestring i naturen. De var også opptatt av å lære elevene å klare seg i naturen, slik at de kan drive eget friluftsliv senere i livet. Dette gjennom å blant annet kle seg godt for å holde varmen, lage mat i - og ta vare på naturen. Fri lek ute i naturen mente de var med på å gi uteskoleundervisningen egenverdi i form av å gi elevene rike opplevelser og glede gjennom å få utfolde seg fritt.

Lærer 3: «.. Jeg mener også at å bruke friluftsliv som en metode for å legge til rette for god motorisk utvikling er viktig. I naturen får elevene utfolde seg på så mange måter som er gull verdt for motorikken».

Under diskusjonen om bruken av friluftsliv som et pedagogisk verktøy, kom følgende frem i diskusjonen: Lærerne planla ofte uteskoleundervisningen for å nå mål i ulike fag. Dette kunne blant annet være å ta med laminerte oppgavekort med regnestykker for å nå mål i faget matematikk, eller ord-kort med diftonger for å nå mål i norsk. Å trene på sosialisering gjennom lek var også vektlagt. De var også tydelige på at det var viktig å bruke friluftsliv som metode for å legge til rette for god motorisk utvikling, gjennom å la elevene utfolde seg fritt på mange ulike måter.

4.3 Periode 3

Nedenfor blir en oversikt over aktiviteter observert i tredje observasjonsperiode presentert.

Planlagte aktiviteter	Ikke-planlagte og spontane aktiviteter
<ul style="list-style-type: none">- Dobling og halvering med kongler- Besøke biblioteket- Hinderløype ved idrettsanlegg- Spille fotball- Kortstokkstafett- Stafett med fokus på å utfordre elevens grunnleggende bevegelser og koordinative egenskaper- Lek i aktivitetspark- Se på årringer	<ul style="list-style-type: none">- Frilek- Plukket opp søppel vi fant på tur hjem- Ulike aktiviteter/leker innendørs (UNO, lego, tegne fra uteskole og perle)- Øving til sangtreff (inne og ute)

I tillegg til den planlagte undervisningen denne perioden oppsto det spontane samtaler om fluesopp og sopp generelt da noen av barna fant og stilte spørsmål til disse. Et tre hadde også veltet over amfiet klassen pleide å benytte seg av, noe som ble til en fin og god samtale om naturkrefter.

Det siste intervjuet i fokusgruppen la i tillegg til evaluering av tilbakelagt uteskoleundervisning, vekt på Fagfornyelsen i kroppsøving og hvordan kollegiet oppfatter den nye læreplanens fokus på friluftsliv. Her kom følgende funn fram: Lærerne mente at den nye læreplanen har mer fokus på friluftsliv enn tidligere. Årsaken til det, var ifølge dem, at det er større fokus på å få gode og trygge opplevelser utendørs, både i skogen og i fjæra, i den nye læreplanen. De mente også at det blir satt et stort fokus på å gi elevene kunnskap, opplevelser og erfaringer som gjør at de selv blir glade i å være ute i naturen.

4.4 Tolkning av datamaterialet med tanke på problemstilling 1 – om hvordan friluftsliv blir brukt i uteskoleundervisning i en skoleklasse på 2. trinn

I løpet av alle observasjonsperiodene la jeg merke til at en rekke handlinger og fokusområder så ut til å gå igjen hver gang vi var ute på tur. Det første var organiseringen og struktureringen rundt forflytning til og fra valgt destinasjon på uteskoledagene. Det ble lagt vekt på ryddige rekker, å gå i par, leie turpartner, ta hensyn til de rundt seg, og å følge beskjeder som ble gitt fra lærer. Det var også et stort fokus på bekledning. Elevene skulle vanligvis være ferdig påkledd og klar til tur når de kom på skolen, men av erfaring sjekket vi elevene for sikre at de hadde på nok klær. En tredje ting jeg la merke til var at vi ved hver uteskoledag hadde felles måltid for elevene, med grilling av bål. Det siste jeg la merke til var viktigheten av å alltid forlate naturen slik vi fant den.

Ved å se på alle de gjennomførte aktivitetene og fokusområdene som står frem som sentrale i observasjonsnotatene og hva som kommer frem i intervjuene i fokusgruppen, er det min vurdering at friluftsliv i uteskoleundervisning på 2. trinn har blitt brukt i en kombinasjon hvor både egenverdiperspektivet og nytteverdiperspektivet i friluftsliv kommer til uttrykk.

I review-studien jeg foretok med som forarbeid til denne studien, kom det frem at friluftsliv er et mangfoldig fenomen som blir brukt som både middel og mål i skolens opplæring (Rostad, 2019), dette blir bekreftet i denne studien. Friluftslivet observert i denne perioden er like mangfoldig som Haug (1993), Magnussen og Vold (2018), og Mytting og Bischoff (2018) sine beskrivelser av hva friluftsliv kan være. Fokuset har ligget på naturglede, opplevelser, og

å skaffe seg erfaringer og kunnskap om naturen. I Magnussen og Vold (2018) og Tordsson (2005) sin forklaring på hva friluftsliv er, kommer disse fokusområdene frem som sentrale, og viser til vektlegging av friluftslivets egenverdi.

Friluftslivet har også blitt brukt for å nå andre mål utenom friluftsliv, både sosialt, faglig og kroppslig, gjennom at skolens nærmiljø har blitt tatt i bruk som et utendørs klasserom. Ser man på friluftsliv som en vill blomst (Tordsson, 2014), kan man tenke seg til at friluftslivet har vokst opp som ulike nytteblomster i skolens blomsterbed til å bli virkemidler i skolens opplæring. Friluftslivet kan (Mytting og Bischoff, 2008) og blir altså brukt for å oppnå mål som ligger utenfor friluftslivet i seg selv. Kombinasjonen av egen- og nytteverdisperspektivet i skolen kan se ut til å være vanlig i andre skoler også, da det samme kom frem i Jordet (2003) sin delrapport fra uteskoleundervisning ved Lutvann skole, som er nevnt tidligere i oppgaven. Jordet undersøkte hva lærere og elever helt konkret gjorde i uteskole på 1.-7. trinn på skole, og kom frem til at uteskole både kan fokusere på friluftsliv som mål i seg selv gjennom naturopplevelser og glede, og som et middel for å drive undervisning i kombinasjon med andre fag gjennom ulike typer fysisk aktivitet.

4.5 Tolkning med tanke på problemstilling 2 – om hva et fokus i lærerteamet på friluftsliv som aktivitet med egenverdi eller nytteverdi gjør med undervisningen over tre måneder

Forståelsen lærerteamet hadde av uteskole i starten av prosjektet, var en kombinasjon av bred og smal forståelse (Jordet, 2014). Å nå mål i opplæringen i det tverrfaglige prosjektet om rovdyr var i stor grad styrende, men det var også fokus på gode opplevelser og å gjøre seg erfaringer i naturen. Det jeg har sett, er at sosial interaksjon i fokusgrupper, gjennom samtale, refleksjon, og diskusjon, har ført til at lærerne har blitt mer bevisste i sin planlegging og gjennomføring av uteskoleundervisning. En lærer uttalte for eksempel: «Fokuset vi har hatt på friluftsliv den siste tiden gjør at vi tenker mer; Lære av naturen, lære om det du kan bruke av naturen, lære å overleve i naturen. Da må vi kanskje involvere barna mer i ting som for eksempel båltanning. Vi må ikke bare gjøre det, vi må la de få være med på prosessen» (lærer 1).

Fokuset jeg brakte med meg inn i lærerteamet med denne studien, ser ut til å ha påvirket lærernes tankegang. Ved å ha denne typen fokus har lærerne blitt mer bevisste på at elevene i større grad enn tidligere må få ta del i prosessen for å tilegne seg kunnskap som gjør at

elevene på sikt, selv kan dyrke egenverdien i friluftsliv. Båltenning, matlaging og påkledning var prosesser lærerne kom fram til at elevene i større grad kunne få ta del i. I den forbindelse sa lærer 1: «Vi tenker nøyere gjennom hvilke mål vi har nådd på tvers av fag og bruker lengre tid på dette i planleggingsfasen».

Deling av kunnskap, verdier og holdninger og å reflektere, diskutere og drøfte ulike spørsmål i fokusgruppen har ført til at lærerne i praksisfellesskapet har blitt mer samkjørt og mer bevisst på friluftslivets mange aspekter. Som et resultat av delt sosial praksis, gjennom relasjonene og samhandling i profesjonsfellesskapet, har det altså skjedd en utvikling i praksisfellesskapet (Lysø, 2013). Undervisningen fikk etter hvert i observasjonsperioden mer og mer preg av at det ble tatt hensyn til både friluftslivets egenverdi og nytteverdi. Lærernes ulike fagkunnskaper og friluftslivsbakgrunn gjorde at de i intervjuene i fokusgruppen brakte med seg ulik kunnskap i samhandlingen med hverandre, men de ga tid og mulighet til å lære av hverandre i praksisfellesskapet. Her krysset de altså læringsbaner (Lyngstad, 2013). En av lærerne var veldig opptatt av bærekraftig utvikling, mens en annen lærer var opptatt av læring i naturen. Den tredje læreren var opptatt av opplevelser i naturen. Sammen førte dette til gode undervisningsopplegg hvor både mål i fag og på å oppnå fine naturopplevelser ble kombinert i planleggingen. På denne måten fikk teamet både tatt hensyn til læreplanmålene om friluftsliv i kroppsøving og den generelle delen av læreplanen (Utdanningsdirektoratet, 2015).

Kompetansemålene fylles på den måten både med mening og verdi av teamet sammen. Dette førte til at egenverdien i friluftsliv kunne få større plass. Dersom lærerne kun hadde fokusert på å nå mål i andre fag, hadde ikke egenverdien i friluftsliv fått samme plass i planleggingen/gjennomføringen av de forskjellige aktivitetene.

En annen refleksjon er at læreplaner og synet på å oppnå mål er med på å styre hvilket fokus friluftslivet får i uteskoleundervisningen. Tidspress i form av diverse møter og andre omstendigheter er også med på å påvirke undervisningen, noe som skjedde i tredje periode i uteskoleundervisningen. Den som derimot driver opplæringen, er i stor grad med på å påvirke hvilket verdiperspektiv som får størst plass. En bevisstgjøring på friluftslivets mange aspekter har gjort at egenverdien i friluftsliv har fått større plass i planleggingen av uteskoleundervisning på 2. trinnet jeg kom inn i. Dette er positivt for innføringen av Fagfornyelsen, da den har et enda større fokus på å gi elevene naturopplevelser og erfaringer som gjør de rustet til å drive eget friluftsliv senere i livet.

Jeg merket at praksisfellesskapets forståelse for uteskole også ble bredere etter hvert i perioden, og at dette igjen førte til at friluftslivets egenverdi fikk en større plass i

planleggingen og gjennomføringen av uteskoledagene enn tidligere. Et eksempel på dette var at vi etter hvert i større grad tok i bruk naturens egne ressurser i undervisningen, i stedet for eksempelvis laminerte oppgavekort som kun tok utgangspunkt i kompetansemål i andre fag.

5.0 Konklusjon

Ved å se på alle de gjennomførte aktivitetene og fokusområdene som står frem som sentrale i observasjonsnotatene og hva som kom frem i intervjuene i fokusgruppen, er min vurdering følgende: Friluftsliv i uteskoleundervisning på 2. trinn har blitt brukt i en kombinasjon hvor både egenverdiperspektivet og nytteverdiperspektivet i friluftsliv kommer til uttrykk. Det har blitt lagt vekt på naturglede, opplevelser, å skaffe seg erfaring i og kunnskap om naturen. Friluftslivet har også blitt brukt for å nå mål utenom friluftsliv i opplæringen, både sosialt, faglig og kroppslig, gjennom at skolens nærmiljø har blitt tatt i bruk som et utendørs klasserom.

Fokuset jeg brakte med meg inn i dette praksisfellesskapet satte i gang en prosess blant lærerne til å tenke mer over friluftslivets egen- og nytteverdi i sin planlegging og gjennomføring av uteskoleundervisning. Å få tid til å evaluere og reflektere over egen uteskoleundervisning gjennom å diskutere og drøfte spørsmål knyttet til friluftslivets egen- og nytteverdi, førte til at lærerne i større grad tenkte over hvilke mål de ville vektlegge. De har også blitt mer bevisste på at man ikke bare skal bruke naturen som et uteklasserom, men at man også i større grad kan bruke naturens egne ressurser i undervisningen.

Fokuset på friluftsliv førte også til at lærerne ble mer bevisste på at elevene i større grad bør involveres i ulike prosesser i uteskolen, som for eksempel båltenning, for at elevene skal kunne tilegne seg kunnskap om friluftsliv, som de selv kan bruke i eget friluftsliv på sikt. Alt i alt har det vært fruktbart med et slikt fokus i praksisfellesskapet, da det har påvirket undervisningen til å i større grad ta utgangspunkt i friluftsliv som både et pedagogisk verktøy og som en aktivitet med egenverdi.

Litteraturliste

Abelsen, K. & Leirhaug, P. E. (2017) Hva vet vi (ikke) om elevers opplevelser med friluftsliv i norsk skole- en gjennomgang av empiriske studier fra 1974-2014, *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 1(3), s. 18-31

Andersen, H. P. & Fiskum, T. A. (2014). Hva er uteskole? – Noen begrepsavklaringer. I Fiskum, T. A. & Husby, J. A. (Red.), *Uteskoledidaktikk: Ta fagene med ut* (1.utg, s.15-26). Oslo: Cappelen Damm.

Fangen, K. (2004). *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.

Haslestad, K. A. (2000). *På leting etter hva friluftsliv egentlig er med utgangspunkt i ulike perspektiver og med et spesielt fokus på friluftsliv i grunnskolens læreplaner de siste nesten seksti årene*. Hovedfagsoppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.

Haug, A. (1993). *Natur og friluftsliv i barnehage*. Rapport 9309. Møreforskning.

Johannessen, A., Tufte, P. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5.utg). Oslo: Abstrakt forlag.

Johnsen, G. (2018). Intervju som forskningsredskap. I Krogtoft, M. & Sjøvoll, J. (Red.), *Masteroppgaven i lærerutdanninga: Temavalg, forskningsplan, metoder* (2.utg, s.197-209). Oslo: Cappelen Damm.

Jordet, A. N. (2003). *Lutvann-undersøkelsen : en case-studie om uteskolens didaktikk Delrapport 2 - En undersøkelse av innhold og metoder i uteskolen på Lutvann skole*. (Rapport nr. 9). Elverum: Høgskolen i Hedmark.

Jordet, A. N. (2014). *Klasserommet utenfor: Tilpasset opplæring i et utvidet læringsrom* (1.utg). Oslo: Cappelen Damm.

Klima- og miljødepartementet. (2016). *Friluftsliv - Natur som kilde til helse og livskvalitet*. (Meld. St. 18 2015-2016). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/9147361515a74ec8822c8dac5f43a95a/no/pdfs/stm201520160018000dddpdfs.pdf>

Kunnskapsdepartementet. (2016). *Fag – Fordypning – Forståelse En fornyelse av Kunnskapsløftet*. (Meld. St. 28) (2015-2016). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/?ch=7>

Kunnskapsdepartementet. (2018). Fornyer innholdet i skolen. Pressemelding nr: 132-18, 26.juni.2018.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. New York, Cambridge University Press.

Lundhaug, T. & Østrem, K (2016). Del 2 Friluftsliv i undervisningskontekst. I Horgen, A., Fasting, M. L., Lundhaug, T., Magnussen, L. I. & Østrem, K. (Red.), *Ute!: Friluftsliv – pedagogiske, historiske og sosiologiske perspektiver* (s.11-22). Bergen: Fagbokforlaget.

Lyngstad, I. (2013). *Profesjonell kunnskap i skolens kroppsøvningsfag. Teoretisk og empirisk belysning i et fenomenologisk og praksisrelatert perspektiv*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, SVT-fakultetet. Doktoravhandlinger ved NTNU 2013:294 (Avhandling for graden philosophiae doctor, ph.d.)

Lysø, I. H. (2013). Praksisfellesskap. I Karlsdottir, R & Lysø, I. H. (Red.), *Læring, utvikling og læringsmiljø: En innføring i pedagogisk psykologi* (s.347-364). Trondheim: Akademika forlag.

Magnussen, L. I. & Vold, T. (2018). *Friluftsliv og guiding i natur - Teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

Mytting, I. & Bischoff, A. (2008). *Friluftsliv* (2.utg). Oslo: Gyldendal undervisning.

Mytting, I. & Bischoff, A. (2018). *Friluftsliv* (3. utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Norsk Friluftsliv. (2020). *Hvorfor friluftsliv i skolen?*. Hentet: 01.03.2020, fra <https://www.norskfriluftsliv.no/hvorfor-friluftsliv-i-skolen/>

Rostad, C. R. (2019). *Friluftsliv i skolen, pedagogisk verktøy eller aktivitet med egenverdi?* Nord universitet. Eksamensoppgave i emnet MKI130 Fra teori til problemstilling.

Store Norske Leksikon. (2019, 18. april). *Nærmiljø*. Hentet 01.04.20 fra <https://snl.no/n%C3%A6rmilj%C3%B8>

Skilbrei, M-. L. (2019). *Kvalitative metoder: Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon* (utg.1). Bergen: Fagbokforlaget.

Tordsson, B. (2005). *Perspektiv på naturmøtets pedagogikk*. Høgskulen i Telemark.

Tordsson, B. (2014). *Perspektiv på friluftslivets pædagogik*. (2.utg). København: Books on Demand GmbH

Utdanningsdirektoratet. (2015a). Generell del av læreplanen. Hentet 10.04.20, fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/generell-del-av-lareplanen/det-miljomedvitne-mennesket/#naturglede>

Utdanningsdirektoratet. (2015b). *Læreplan i kroppsøving* (KRO1-04). Hentet 15.01.19 fra <https://www.udir.no/k106/KRO1-04>

Utdanningsdirektoratet. (2020a). *Læreplanen i kroppsøving* (KRO01-05). Hentet 15.01.20 fra <https://www.udir.no/lk20/kro01-05>

Utdanningsdirektoratet. (2020b). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet 10.03.20, fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/>

Vedlegg

- Informasjonsskriv og samtykkeerklæring til lærere
- Informasjonsskriv og samtykkeerklæring foresatte
- Intervjuguide
- Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Vedlegg 1:

Informasjonsskriv og samtykkeerklæring til lærere

Forespørsel om deltagelse i forskningsprosjektet

”Hvordan blir friluftsliv brukt i skolen?”

Bakgrunn og formål

Jeg er student ved Nord Universitet avdeling Levanger, på masterprogrammet Kroppsøvings- og idrettsvitenskap. I min masteroppgave ønsker jeg å kartlegge hvordan friluftsliv blir brukt i skolen. Mer spesifikt ønsker jeg å se på om friluftsliv blir brukt som en aktivitet med egenverdi i seg selv, eller om det blir brukt som et pedagogisk verktøy for å nå andre mål i opplæringen. Jeg ønsker også å se på hva et fokus på friluftsliv som aktivitet med egenverdi eller nytteverdi i lærerteamet gjør med undervisningen over tid.

Dette er en forespørsel til deg som lærer på 2.trinn ved xxxx barneskole om et samtykke til at jeg kan observere turdager i regi av trinnet. Det vil bli gjort pedagogisk systematisk observasjon av det som foregår på turdagene, måten det gjennomføres på, organisering, tidsbruk, beskjeder som blir gitt, valg som blir tatt og situasjoner som kan være av betydning.

Jeg ønsker også samtykke til å gjennomføre tre fokusgruppesamtaler, hvor den første samtalen er uten lydopptak og de to siste er med lydopptak. All informasjon vil bli anonymisert ved gjengivelse av situasjoner i notater, ved innhenting av data gjennom lydopptak, i transkripsjon av lydopptak og i ferdigstilt prosjekt.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nord Universitet avdeling Levanger ved veileder Idar Kristian Lyngstad og masterstudent Christina Richstad Rostad er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du samtykker til at jeg får observere turdager i regi av trinnet. Metoden for å samle inn data er observasjon samt notater gjort underveis og etter turdagene. Samtykket innebærer også å delta i tre fokusgruppesamtaler hvor det første gjennomføres uten lydopptak og de to siste med lydopptak. Hvert fokusgruppesamtale varer i ca. 30 minutter, og alt av data innhentet både med og uten lydopptak vil bli anonymisert.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

De som vil ha tilgang til datamaterialet i dette prosjektet er meg, min hovedveileder og lærerne på trinnet. Navn brukt i notater vil bli anonymisert med koder, og deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i mastergradsoppgaven eller i publikasjoner som utgis i forbindelse med oppgaven. Det er studenten selv som vil gjøre transkripsjonen av lydopptakene som blir spilt inn, og disse vil bli destruert ved prosjektslutt.

Deltagerne skal ikke kunne gjenkjennes eller spores i publikasjon og det skal heller ikke kunne spores hvor undersøkelsen er foretatt. Det vil bli opplyst om at klassen er på 2.trinn, men ikke hvor skolen ligger. Det vil heller ikke bli gitt opplysninger om alder, stedstilhørighet og yrkeserfaring til lærerne som er så detaljerte at en utenforstående lett kan tenke seg til hvem som er med i undersøkelsen.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes 31.12.2020. Etter endt prosjekt vil alle notater og opptak bli destruert.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Nord Universitet avdeling Levanger* ved Idar Kristian Lyngstad (hovedveileder) (idar.k.lyngstad@nord.no) eller Christina Richstad Rostad (rostadchristina@gmail.com eller telefon: 98834915).
- Vårt personvernombud: Toril Irene Kringen på epost (personvernombud@nord.no).
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen Christina Richstad Rostad

Veileder (Idar Kristian Lyngstad)

Student (Christina Richstad Rostad)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet, og ønsker å gi mitt samtykke til at Christina Richstad Rostad, masterstudent ved Nord Universitet i Levanger, kan bruke de data og opplysninger som fremkommer gjennom observasjon gjort ved turdager på 2.trinn, samt data innhentet ved fokusgruppeintervju med lærerne på trinnet.

(Signatur av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2:

Informasjonsskriv og samtykkeerklæring til foresatte

Forespørsel om deltagelse i forskningsprosjektet

”Hvordan blir friluftsliv brukt i skolen”?

Bakgrunn og formål

Jeg er student ved Nord Universitet avdeling Levanger, på masterprogrammet Kroppsøving- og idrettsvitenskap. I min masteroppgave ønsker jeg å kartlegge hvordan friluftsliv blir brukt i skolen. Mer spesifikt ønsker jeg å se på om friluftsliv blir brukt som en aktivitet med egenverdi i seg selv, eller om det blir brukt som et pedagogisk verktøy for å nå andre mål i opplæringen. Jeg ønsker også å se på hva et fokus på friluftsliv som aktivitet med egenverdi eller nytteverdi i lærerteamet gjør med undervisningen over tid.

Dette er en forespørsel til deg som foreldre/foresatte på 2.trinn ved xxxxx skole om et samtykke til at jeg kan observere turdager i regi av trinnet. Det vil bli gjort pedagogisk systematisk observasjon av det som foregår på turdagene, måten det gjennomføres på, organisering, tidsbruk, beskjeder som blir gitt, valg som blir tatt og situasjoner som kan være av betydning. All informasjon vil bli anonymisert ved gjengivelse av situasjoner i notater og i ferdigstilt prosjekt.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nord Universitet avdeling Levanger ved veileder Idar Kristian Lyngstad og masterstudent Christina Richstad Rostad er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det å delta?

Deltakelse i studie innebærer et samtykke til at jeg observerer turdager i regi av lærerne på trinnet. Dette vil foregå i tidsperioden fra oktober (2019) til januar (2020). Metoden for å samle inn data til dette prosjektet er notater gjort underveis og etter turdager, samt fokusgruppeintervju med lærerne på trinnet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du/dere gir samtykke, kan samtykket når som helst trekkes tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om ditt/deres barn vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen konsekvenser for eleven hvis samtykket trekkes tilbake.

Elevens personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker innsamlede observasjoner

Vi vil bare bruke opplysningene samlet inn i dette prosjektet til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

De som vil ha tilgang til datamaterialet i dette prosjektet er meg, min hovedveileder og lærere på trinnet. Navn brukt i notater vil bli anonymisert med koder, og deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i mastergradsoppgaven eller i publikasjoner som utgis i forbindelse med oppgaven.

Dine rettigheter

Så lenge du/ditt barn kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg/ditt barn,
- å få rettet personopplysninger om deg/ditt barn,
- få slettet personopplysninger om deg/ditt barn,
- få utlevert en kopi av dine/ditt barns personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine/ditt barns personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg/ditt barn basert på ditt samtykke.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes 31.12.2020. Etter endt prosjekt vil alle notater med observasjoner bli destruert.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Nord Universitet avdeling Levanger* ved Idar Kristian Lyngstad (hovedveileder)
(idar.k.lyngstad@nord.no) eller Christina Richstad Rostad
(rostadchristina@gmail.com eller telefon: 98834915).
- Vårt personvernombud: Toril Irene Kringen på epost (personvernombud@nord.no).
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no)
eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen Christina Richstad Rostad

Veileder

(Idar Kristian Lyngstad)

Student

(Christina Richstad Rostad)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om studien og ønsker å gi mitt samtykke til at Christina Richstad Rostad, masterstudent ved Nord Universitet i Levanger, kan bruke de data og opplysninger som fremkommer gjennom observasjon gjort ved turdager/uteskole på 2.trinn.

(Foresattes signatur, dato)

Vedlegg 3

Intervjuguide til første fokusgruppesamtale med lærere på 2.trinn

Oppstartsamtale

En kort presentasjon av oppgave og temaet friluftsliv i skolen.

Tema: Friluftsliv i skolen, planlegging og gjennomføring av uteskole.

Generelle spørsmål rundt temaet friluftsliv

- Hva er friluftsliv for dere?
- Hva forbinder dere med friluftsliv i skolen?
- Hvilke friluftslivsaktiviteter blir gjennomført med vårt trinn?
- Hvor ofte bedrives friluftslivsaktiviteter på vårt trinn?
- Hva mener dere friluftsliv kan bidra med i skolen?
- Synes dere friluftsliv blir brukt som en aktivitet med egenverdi i skolesammenheng?
- Synes dere friluftsliv i skolen blir brukt som et pedagogisk verktøy for å nå mål i opplæringen?

Planleggingsfasen av en turdag.

- Hva styrer innholdet i vår uteskoleundervisning?
- Hvem og hva styrer innholdet vi velger å planlegge ut i fra til turdager?
- På hvilken måte bruker vi læreplanen i kroppsøving når vi planlegger turdager?

- Hva styrer valg av aktiviteter på turdagene?
- Hva kan være med på å påvirke valg som blir tatt i planleggingen av en turdag?

Gjennomføring av turdag

- Hva kan være med på å påvirke valg som blir tatt i løpet av en dag på tur?
- Hva kan være med på å skape endringer i løpet av en dag på tur?
- Hvordan forholder man seg til en dagsplan på tur?

Evaluering av turdag

- Hva blir gjort av etterarbeid etter en dag på tur?

Intervjuguide til andre fokusgruppesamtale med lærere på 2.trinn

Tema: Evaluering av uteskoleundervisning gjennomført i første observasjonsperiode, bruken av friluftsliv som aktivitet med egenverdi, og bruken av friluftsliv som et pedagogisk verktøy for å nå mål i opplæringen.

- Hvordan kan man benytte seg av friluftsliv som en aktivitet med egenverdi?
- Hvilken verdi har det for elevene å få oppleve friluftsliv som en aktivitet med egenverdi?
- Hvordan har vi lagt til rette for at elevene skal kunne oppleve friluftsliv i skolen som en aktivitet med egenverdi?
- Hvordan kan man benytte seg av friluftsliv som et pedagogisk verktøy for å nå mål i opplæringen?
- Hvilken verdi har det for elevene at vi bruker friluftsliv i skolen som et pedagogisk verktøy for å nå mål i opplæringen?

- Hvilke mål har vi nådd i løpet av første observasjonsperioden med uteskoleundervisning?
- Kunne vi gjort noe annerledes for å nå flere mål?

Intervjuguide til tredje fokusgruppesamtale med lærere på 2.trinn

Tema: Evaluering av ny periode med uteskoleundervisning og fagfornyelsen i kroppsøving.

- Hvordan har vi brukt friluftsliv i vår uteskoleundervisning i denne perioden?
- Hvilke mål har vi nådd i løpet av denne perioden med uteskoleundervisning?
- Kunne vi gjort noe annerledes for å nå flere mål?
- Hvordan skal vi arbeide for å implementere de nye kompetansemålene som går under kjerneelementet «uteaktivitetar og naturferdsel» i faget kroppsøving i vår undervisning?
 - utforske naturen i nærmiljøet med varierte aktivitetar til ulike årstider.
 - forstå og praktisere turreglar og bruke klede etter vêr og forhold i naturen
 - øve på trygg ferdsel i trafikken
 - øve på trygg ferdsel ved vatn og på å kunne tilkalle hjelp
- Hvilket fokus mener dere de nye læreplanmålene har på friluftsliv?
- Hvor er vi nå i forhold til implementering av de nye læreplanmålene innenfor kjerneelementet «uteaktivitetar og naturferdsel» i faget kroppsøving?

Vedlegg 4

14.5.2020

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Hvordan blir friluftsliv brukt i skolen?

Referansenummer

549113

Registrert

20.12.2019 av Christina Richstad Rostad - christina.r.rostad@student.nord.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Kroppsøving, idrett og friluftsliv

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Idar Kristian Lyngstad , idar.k.lyngstad@nord.no, tlf: 4774022768

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Christina Richstad Rostad , c-rostad@hotmail.com, tlf: 98834915

Prosjektperiode

01.10.2019 - 31.12.2020

Status

31.01.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

31.01.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 31.01.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.12.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Microsoft OneDrive er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Jørgen Wincentzen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

